

מצב הירידה והפרוד בין האידאות

- א. הכניסה לארץ וימי השופטים
- ב. דור השופטים וימי המלוכה
- ג. הסיבות לחורבן
- ד. שלחי הממלכה
- ה. העבירם באומה אחרת
- ו. היסוד הפנימי
- ז. סיכום

א. הכניסה לארץ וימי השופטים

כָּבַד הָיוּ שְׁנֵי הַמְּאֹרֹת הַלְלוּ 'מִשְׁתַּמְשִׁים בְּכֹתֵר אֶחָד' (על פי חולין ס, ב) בְּיִשְׂרָאֵל, וְהָאִידָאָה הַלְאָמִית הִיְתָה עוֹמֶדֶת בְּמַעֲמָד שׁוּה, בְּכָל קוֹמָתָהּ וּבְכָל הַסְּתַעְפּוֹת חִילָיָהּ וְהַמּוֹן תְּכַסִּיּוֹהָ, עִם הָאִידָאָה הָאֱלֹהִית, הַמְּחִיָּה כָּל וּמַעֲדָנָתָה כָּל שְׁטָפֵי הַחַיִּים וְתַנּוּעוֹתֵיהֶם בְּרִיחַ בְּשָׁמַי עֵדֶן גֵּן אֱלֹהִים, - אֶלָּא הַקְּטָרוּג שֶׁל הַתְּכוּנָה הַמַּעֲשִׂית הַקּוֹדֶרֶת, בְּהַפְּגָשָׁה בְּמַכְשׁוּלֵי הַדְּרָכִים הָאֶפְלָיִים, בְּרַקְבּוּבִית שְׁבַחִי חֲחַל, הַיְחִידִיִּים וְהַצְּבוּרִיִּים; וְהַמַּעֲמָד הַנֶּשֶׂא וְהַנֶּשְׁגָּב הַהוּא הַכִּיָּן לֹא דִי כַח, הַמְּסַפִּיק בְּעֵרֶךְ גַּם לְאוֹתָם יְמֵי-הַיְרִידָה, לְיָמִים אֲשֶׁר הָאִידָאָה הַלְאָמִית חֲחַלָּה, אַחֲרֵי צֵאתָהּ מִחֶדֶר הוֹרְתָהּ, מִמְּקוֹר הָאִידָאָה הָאֱלֹהִית, לְרִדָתָהּ "כְּצַפּוֹר נוֹדֶדֶת מִן קִנָּה" (משלי כו, ח) אֶל הַתְּכַסִּים הַמַּעֲשִׂי הָעֵב וְהַמְּגָשִׁים. אוֹיֵר-הָעוֹלָם, שֶׁהִיָּה מְלֵא כָּל-כֶּף וְהַמַּת הַבְּהֵמִיּוֹת וּפְרָאוֹת הָאֱלִילִיּוֹת, שֶׁם כְּמַעַט מַחֲנֵק לְרוּחַ-הַחַיִּים

שֶׁל הַשְּׂאִיפָה הָאֱלֹהִית הַמְקַשֶּׁרֶת בְּתֵכֶן הַסְּגָנוֹן הַצְּבוּרִי שֶׁל
הַצּוֹרֵה הַלְאָמִית, וְשִׁכְיַת הָאֵמָה יִרְדָּה שְׁפֵלָה. כְּפִי אוֹתָהּ מְדָה
שֶׁהוֹסְבָה מֵהַשְּׁפָעָה הַיְשָׁרָה שֶׁל הָאוֹרָה הָאֱלֹהִית הָעֲלִיוֹנָה,
כִּכְהָ אֲבָדָה הָאֵמָה אֶת הָאֶרֶץ הַכֹּחַ שֶׁל עֲצָמָה וְחִילָה הַפְּנִימִי.

לאחר פרק א, בו הוגדרו המושגים 'אידיאה אלוהית' ו'אידיאה לאומית' והוסבר תפקידם בבניית החברה האנושית, פתח פרק ב בתיאור המצב השלם של אחדות האידיאות בעם ישראל, וזאת על ידי ציוני דרך בלידתה של האומה, תקופת האבות וימי מתן תורה. בפרק ג מתואר תהליך ההדרדרות מתקופת 'חסד הנעורים' שהייתה במדבר: זמן הכניסה לארץ, ימי השופטים, תקופת המלוכה ושנות בית ראשון עד חורבנו.

כָּבֵר הָיוּ שְׁנֵי הַמְאֹרוֹת הֶלְלוּ 'מִשְׁתַּמְשִׁים בְּכֶתֶר אֶחָד' (על פי
חולין ס, ב) בִּישְׂרָאֵל, וְהַאִידָאָה הַלְאָמִית הִיְתָה עוֹמֶדֶת בְּמַעְמָד
שָׁוֶה, בְּכָל קוֹמָתָהּ וּבְכָל הַסְּתַעְפוֹת חִילָיָהּ וְהַמּוֹן תְּכַסִּיָּהּ,
עִם הָאִידָאָה הָאֱלֹהִית, הַמְּחִיָּה כָל וּמַעְדָּנָתָה כָּל שְׁטָפֵי הַחַיִּים
וְתַנּוּעוֹתֵיהֶם בְּרִיחַ בְּשָׁמַי עֶרְוֹן גֵּן אֱלֹהִים...

דור המדבר בהנהגתו של משה הינו דור שבו נמצאת האידיאה הלאומית במצב של "אהבת כלולתיך" – נכללת ונכנסת (על פי רש"י ירמיהו ב, ב) תחת כנפי האידיאה האלוהית. ישנו איחוד מלא בין החיים החברתיים לחיים הרוחניים. "כָּבֵר הָיוּ שְׁנֵי הַמְאֹרוֹת הֶלְלוּ 'מִשְׁתַּמְשִׁים בְּכֶתֶר אֶחָד' בִּישְׂרָאֵל" – המקור לביטוי הוא דברי הגמרא במסכת חולין (ס, ב): "כתיב: 'ויעש אלהים את שני המארות הגדלים', וכתיב: 'את המאור הגדל... ואת המאור הקטן' (בראשית א, טז) – אמרה ירח לפני הקדוש ברוך הוא: ריבוננו של עולם, אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד?! אמר לה: לכי ומעטי את עצמך".

שני מאורות קיימים בחייה של האומה, המאור הגדול – האידיאה האלוהית, והמאור הקטן – האידיאה הלאומית. כשם שמקבלת הלבנה את מלוא אורה מן השמש, כך אין לחיים החומריים קיום מצד עצמם, אלא שואבים הם את כל ערכם מ"המאור הגדול", מיכולתם לשמש כאמצעי לגילום הערכים הרוחניים בחיי המעשה.

זהו המצב הנוצר לאחר 'קיטרוג הלבנה'. אולם במעמד הראשוני של ימי דור המדבר ומעמד הר סיני "היו שְׁנֵי הַמְּאֹרֹת הַלְלוּ מִשְׁתַּמְּשִׁים בְּכֶתֶר אֶחָד",¹ היה ערך **עצמי** לחיי החומר. "וְהָאֵידָא הַלְאָמִית הֵיִתָּה עוֹמֶדֶת בְּמַעְמַד שְׁוָה, בְּכָל קוֹמָתָהּ וּבְכָל הַסְּתַעְפּוֹת חֵילָיָהּ וְהַמּוֹן תַּכְסִּיסָיָהּ, עִם הָאֵידָא הַלְאָמִית" – כל סדרי החיים המעשיים והמדיניים במדבר, המזון, המים, ההליכה וסדר המחנות, היו באחדות מלאה עם חיי הרוח: "על פי ד' יסעו בני ישראל ועל פי ד' יחנו" (במדבר ט, יח), "וד' הלך לפניו יומם בעמוד ענן לְנַחֲתָם הַדֶּרֶךְ וּלְלֵילָה בַּעֲמוֹד אֵשׁ לְהַאֲרִיר לָהֶם" (שמות יג, כא), "לחם מן השמים" (שמות טז, ד), "שמלתך לא בלתה מעליך ורגלך לא בצקה" (דברים ח, ד). במדבר, היו שתי האידיאות שוות באיכותן, שהרי אף האידיאה הלאומית הופיעה כאלוהית. במקביל, האידיאה האלוהית "המְחִיָּה כָּל וּמְעַדְנָת כָּל שְׁטָפֵי הַחַיִּים וְתַנּוּעוֹתֵיהֶם בְּרִיחַ בְּשָׁמַי עֵדֶן גֵּן אֱלֹהִים" – ביסמה את זו הלאומית, המגמות המוסריות עידנו את חיי המעשה.

**אֶלָּא הַקְּטָרוֹג שֶׁל הַתְּכוּנָה הַמְּעִשִׁית הַקּוֹדֶרֶת, בְּהַפְגָּשָׁה
בְּמַכְשׁוּלֵי הַדְּרָכִים הָאֶפְלָיִם, בְּרִקְבוּבֵיִת שְׁבַחֵיִי הַחַל, הַיְחִידִיִּים
וְהַצְּבוּרִיִּים;**

אלא ש'קיטרוג הלבנה'. נוצר רצון באידיאה הלאומית להתגדר בפני עצמה, החיים החברתיים מתיימרים ל'השתמש בכתר' לבדם, לנהל את המציאות ללא אור האידיאה האלוהית – "הַקְּטָרוֹג שֶׁל הַתְּכוּנָה הַמְּעִשִׁית הַקּוֹדֶרֶת, בְּהַפְגָּשָׁה בְּמַכְשׁוּלֵי הַדְּרָכִים הָאֶפְלָיִם, בְּרִקְבוּבֵיִת שְׁבַחֵיִי הַחַל, הַיְחִידִיִּים וְהַצְּבוּרִיִּים [גרם לפירוד בין האידיאות]¹". מכיוון שימי המדבר הינם ימי "חסד נעוריק", נעורי האומה – לא הגיעה עדיין המציאות האידיאלית של "ביום ההוא יהיה ד' אחד ושמו אחד" (זכריה יד, ט), הלא עצם המפגש עם חיי החול, מעטים ופלאיים ככל שיהיו בדור המדבר, יוצר הוא סדקים בתודעות הנפשיות – סדקים אשר ילכו ויתרחבו ככל שיתקרבו בני ישראל אל הכניסה לארץ.

1 נראה שכך יש להשלים (מפי מו"ר הרב יוסף קלנר).

**וְהַמְעַמָּד הַנֶּשֶׂא וְהַנְשָׁגָב הֵהוּא הַכִּין לוֹ דִּי כַח, הַמְסַפִּיק בְּעֶרְךָ
גַם לְאוֹתָם יְמֵי-הִירִידָה, לְיָמִים אֲשֶׁר הָאִידָאָה הַלְאָמִית הַחֲלָה,
אַחֲרֵי צֵאתָהּ מִחֶדֶר הַנֹּרְתָהּ, מִמְקוֹר הָאִידָאָה הָאֱלֹהִית, לְרִדְתָּ
"כְּצִפּוֹר נוֹדֶדֶת מִן קִנְהָ" (משלי כז, ח) אֶל הַתְּכַסִּים הַמְעֵשִׂי הָעֵב
וְהַמְגֹשֶׁם.**

"וְהַמְעַמָּד הַנֶּשֶׂא וְהַנְשָׁגָב הֵהוּא" – מעמדה של האידיאה הלאומית בדור המדבר, הזמן אשר בו הופיעה האחדות בין האידיאות, "הכין לו" – לעם ישראל, "די כח" – האומה אשר התוודעה בהכרה לרעיון האלוהי במתן תורה, צברה כוח רוחני "המספיק בערך" – בכמות המדודה אשר תספיק בערכה, "גם לאותם ימי-הירידה, לימים אשר האידאה הלאומית החלה, אחרי צאתה מחדר הורתה, ממקור האידאה האלהית, לרדת 'כצפור נודדת מן קנה' אל התכסים המעשי העב והמגשם" – אוצרות האמונה אשר רכשו בני ישראל במעמד הר סיני טבעו אמנם בנשמתם כוחות נפשיים אשר שרדו אף בימי הירידה, אולם כאשר נכנס עם ישראל אל הארץ המובטחת והחל להתמודד עם המציאות הממשית בצורתה הטבעית המלאה, עם כל עוצמת ניהול חיי עם ריבון בארצו – החל הפירוד. "כצפור נודדת מן קנה'... ולית צפור אלא שכינתא" (הקדמת תיקוני זהר, עמ' א). השכינה, ההופעה האלוהית השוכנת ומחיה את המציאות העולמית, הולכת ונודדת מן 'הקן', הלאומיות מתרחקת מן הקישור למציאות הערכית אל המעשיות הגסה.

**אֲוִיר-הָעוֹלָם, שֶׁהִיא מְלֵא כָּל-כֶּף זְהֵמַת הַבְּהֵמִיּוֹת וּפְרָאוֹת
הָאֱלִילִיּוֹת, שֶׁם כְּמַעַט מִחֶנֶק לְרוּחַ-הַחַיִּים שֶׁל הַשְּׂאִיפָה
הָאֱלֹהִית הַמְקַשֶּׁרֶת בְּתִכּוֹן הַסְּגוּנוֹן הַצְּבוּרִי שֶׁל הַצּוֹרֵה הַלְאָמִית,
וּשְׂכִינַת הָאֵמָה יֵרֶדָה שְׁפָלָה.**

בכניסה לארץ ישנה ירידה מעשית, עיסוק אינטנסיבי בכיבוש והתנחלות. אולם מלבד זאת, נחשפת האומה ל"אֲוִיר-הָעוֹלָם, שֶׁהִיא מְלֵא כָּל-כֶּף זְהֵמַת הַבְּהֵמִיּוֹת וּפְרָאוֹת הָאֱלִילִיּוֹת" – שלושים ואחד מלכי כנען (ראה יהושע יב),

למהלך האידיאות בישראל

שטף התרבויות הזרות אשר שטף את ישראל², "שם כמעט מִחֲנֹק לְרוּחַ-
הַחַיִּים שֶׁל הַשְּׂאִיפָה הָאֵלֶּהִית הַמְקַשֶּׁרֶת בְּתֹכָן הַסְּגָנוֹן הַצְּבוּרִי שֶׁל הַצּוּרָה
הַלְאָמִית" – נוצר ניוון במערכת, החברה הלאומית מתחילה לאבד את
קישורה אל הממדים הערכיים.

ישנו תיאור המאפיין את ימי הכיבוש והירושה, אשר הנביא מוצא לנכון
לחזור עליו פעמיים (יהושע טו, טז-יט, ומקבילתו בשופטים א, יב-טו): "ויאמר כלב:
אשר יכה את קרית ספר ולכדה ונתתה לו את עכסה בתי לאשה. וילכדה
עתניאל בן קנז אחי כלב, ויתן לו את עכסה בתו לאשה. ויהי בבואה ותסיתהו
לשאול מאת אביה שדה ותצנח מעל החמור, ויאמר לה כלב: מה לך? ותאמר:
תנה לי ברכה – כי ארץ הנגב נתתני ונתתה לי גֵּלֹת מים, ויתן לה את
גֵּלֹת עֲלִיּוֹת ואת גֵּלֹת תַּחְתִּיּוֹת". עכסה, 'האשה האידיאלית' – "ולמה נקרא
שמה עכסה – שכל הרואה אותה כועס על אשתו" (תמורה טז, א), משמשת
כדוגמה למצבם הרוחני של ישראל. היא ניתנת לעתניאל בן קנז, תלמיד חכם
שהחזיר בפולו את ההלכות אשר נשתכחו בימי אבלו של משה (שם), אולם
אין הוא משביע את רצונה – "מאי 'ותצנח (מעל החמור)?' אמר רבא אמר ר'
יצחק, אמרה לו: מה חמור זה, כיוון שאין לו מאכל באבוסו, מיד צועק; כך

2 המהר"ל (גור אריה, ויקרא יח, ג) כותב: "ונראה לי דבא הכתוב הזה, ללמד על מעלתם
(של ישראל) שאין ראוי להם מעשים אלו המתועבים... הכנענים ש(ישראל) הורישו
אותם וישבו במקומם – יש בהם המעשים המתועבים בעריות, וישראל הם היפך זה,
מגודרים בערוה. לכן ישבו אלה תחתם בארץ הקדושה, שאינה סובלת מעשים אלו...".
הרב אברהם רמר, בספרו מעבור הארץ (עמ' 137-138), כותב: "הכנענים אמנם ידעו
לחוש את דופק החיים בארץ ישראל, הם חרשו בשעת חריש וקצרו בשעת קציר (על
פי בראשית רבה לט, ח)... אבל הכנענים הפריזו בקריאת דרור לכוחותיהם הטבעיים,
הארץ הניבה פירות בגודל מופרז (על פי רש"י במדבר יג, כג), ואנשי מידות נולדו
בה (על פי במדבר יג, לב)... עם ישראל נקרא לתקן את הטבע העולמי, להעלותו
ולא לשברו, להיפגש עם הכוחות הטבעיים, יופיים ועוצמתם, להכיר את הטוב שבהם
ולמזגם יחד... אבל בתוך העיסוק הנפלא הזה, עלול היה העם להתפתות משיכרון
עוצמת הכוחות הטבעיים ויופיים, כשם שקרה לכנענים. בתורה נצטווה העם במפורש:
'וכמעשה ארץ כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו ובחקתיהם לא תלכו' (ויקרא
יח, ג). חוקות הגויים, המוזכרים כאן, מתוארים על ידי חז"ל (על פי ילקוט שמעוני
ויקרא תקפז, תקצ) כשימוש בכוחות הטבע בדרכים המעוותות את כוחות החיים ואת
החיים בעצמם".

אשה, כיוון שאין לה תבואה בתוך ביתה, מיד צועקת. 'ותאמר תנה לי ברכה כי ארץ הנגב נתתני' – בית שמנוגב מכל טובה. 'ונתתה לי גֶּלֶת מים' – אדם שאין בו אלא תורה בלבד" (שם).

בכיבוש הארץ האומה הישראלית 'צונחת מעל החמור', השקיעה בחיי החומר יוצרת זלזול בצד הרוחני, ואדם כעתניאל בן קנז נראה כ'מנוגב מכל טובה' – "שבעלה פנה לארץ הנגב, הרוצה להחכים ידרים, וזה כל ישעו וכל חפצו כי לא יצמיח מחיה לביתו" (מלבי"ם שופטים א, יא). כלב אמנם גוער בה "מה לך?... ויתן לה כלב את גֶּלֶת עֲלִיּוֹת ואת גֶּלֶת תַּחְתִּיּוֹת", אמר לה: מי שדר עליונים ותחתונים יבקש ממנו מזונות" (תמורה טז, א) – אולם מכל מקום זו התודעה הנפשית ההולכת ונרקמת בנפשות עם ישראל.

כדרכם של תהליכים ציבוריים, הדברים קורים בהדרגה. בתחילה, אמנם "ויעבדו העם את ד' כל ימי יהושע, וכל ימי הזקנים אשר האריכו ימים אחרי יהושע, אשר ראו את כל מעשה ד' הגדול אשר עשה לישראל" (שופטים ב, ז). בתקופת הכיבוש, העיסוק התובעני בירושה וההתנחלות תופסים את מרכז הכובד הנפשי וממילא ממשיכים את אורח החיים מימים עברו. הדורות אשר החוויה המכוננת של חייהם עוצבה בימי יהושע נותרים נאמנים לרעיון הישראלי. אולם "וּשְׁכִינַת הָאֱמָה יֵרְדָה שְׁפָלָה" – לאחר הביסוס החומרי הראשוני, הולכים ונעזרים הצדדים השפלים, וההתנכרות לצד הרוחני מביאה בהדרגה עד לקריסת המערכות הממלכתיות ושפל מוסרי, "בימים ההם אין מלך בישראל – איש הישר בעיניו יעשה" (שופטים ז, ו).

**כְּפִי אוֹתָהּ מִדָּה שֶׁהוֹסַבָּה מֵהַשְּׁפָעָה הַיִּשְׂרָאֵלִית שֶׁל הָאוֹרָה
הָאֱלֹהִית הָעֲלִיּוֹנָה, כָּכָה אֲבָדָה הָאֱמָה אֶת הָאֶרֶץ הַכַּח שֶׁל
עֲצָמָה וְחִילָה הַפְּנִימִי.**

בימי הירידה, הזנחת האידיאה האלוהית יוצרת שבר מידי במערכת הלאומית – "כְּפִי אוֹתָהּ מִדָּה שֶׁהוֹסַבָּה מֵהַשְּׁפָעָה הַיִּשְׂרָאֵלִית שֶׁל הָאוֹרָה הָאֱלֹהִית הָעֲלִיּוֹנָה, כָּכָה אֲבָדָה הָאֱמָה אֶת הָאֶרֶץ הַכַּח שֶׁל עֲצָמָה וְחִילָה הַפְּנִימִי". בתקופת השופטים ניכרת הזיקה בין המעמד הרוחני של ישראל למעמד הלאומי:

כאשר מורמת האומה על ידי השופט אל היחס הראוי לרעיון האלוהי, "והיה ד' עם השופט והושיעם מיד איביהם כל ימי השופט, כי ינחם ד' מנאקתם מפני לחציהם ודחקיהם" (שופטים ב, יח), "וישפוט את ישראל ויצא למלחמה... ותשקט הארץ ארבעים שנה" (שם ג, י-יא). אולם, "והיה במות השופט ישבו והשחיתו מאבותם ללכת אחרי אלהים אחרים" (שם ב, יט), מיד "ויחר אף ד' בישראל" (שם ב, כ), וחוזר המצב של "ויתנם ביד שטים וישטו אותם וימכרם ביד אויביהם מסביב ולא יכלו עוד לעמוד לפני אויביהם" (שם ב, יד).³

ב. דור השופטים וימי המלוכה

אִמְנֵם קָמוּ לָהּ, אַחֲרֵי אֲשֶׁר נֶאֱסָפָה הַהָאָרֶץ הָעֲלִיּוֹנָה שֶׁל דּוֹר הַמְדַבֵּר, דּוֹר-הַפְּלָאוֹת, גּוֹאֲלִים וּמוֹשִׁיעִים, אֲשֶׁר עֲזָרוּהָ עֲזָרָה מְעֻט וַיִּסְמְכוּהָ בְּנִפְלְתָהּ. וְלִפְעָמִים הוֹפִיעוּ גְבוּרֵי אֵל, אֲשֶׁר כִּמְעֻט הִקִּימוּ אוֹתָהּ הִקְמָה אֵיתָנָה, וַיִּקְשְׁרוּהָ עוֹד בְּצָרוֹר-חַיִּיהָ, כְּמָרוֹם הָאוֹרָה שֶׁל הָרַעְיוֹן הָאֱלֹהִי. לְעַד לֹא יִשְׁכַּח מִזְכְּרוֹנָהּ אוֹתוֹ תוֹר-הַזֶּהָב שֶׁבִּפְרִיחַת יְמֵי שְׁלֹמֹה, בְּבִנְיַן הַבַּיִת הָרִאשׁוֹן, בְּהַר תְּפָאֲרֵת כְּבוֹדוֹ וְעַז-הַחַיִּים שֶׁהִתְגַּלָּה בּוֹ, בְּהַבְעַת עֶשֶׂר הָאִידָאָה הָאֱלֹהִית וְהַלְאָמִית הַמְשֻׁלְבֹת זוּ בְּזוֹ בְּהַתְאָמָה הַרְמוֹנִית, "וַקִּימָא סְהָרָא בְּאִשְׁלָמוֹתָא" (זהר יתרו, עמ' פה). אִזּוּ, בְּאוֹתָהּ הַתְּקוּפָה, הַקְצָרָה בְּכַמוּתָהּ וְהָאֲרֻכָּה בְּאִיכוּתָהּ, שֶׁאֵפָה הָאִידָאָה הַלְאָמִית רוּחַ חַיִּים מְלֵאִים, כְּפִי עֲצָם טְבֻעָה

3 הדברים מקבילים לדברי רבי יהודה הלוי (כוזרי ב, סב) על הופעת השכינה המתבטאת במצבם הפיזיולוגי של אישי האומה: "מועילה אותם החיות האלוהית ונותנה להם זיו והדר בגופותם ובתכונותם ובמשכניהם. ובעת שמתרחקת מהם, מסתכלת עצתם ויתכערו גופיהם וישתנה יופייהם" – בעם ישראל ישנה זיקה ישירה ומוחשית בין המעמד הרוחני למעמד הגשמי, אחדות האידיאות או פירודן נותנות את רישומן בצורה ברורה מאוד בחיים הגלויים.

וּסְפוּקָה הַפְּנִימִי, וְתִינֵק זִיו הַדְרָה מֵהֶרְעִיּוֹן הָאֱלֹהִי הַטְּהוֹר.
הָעֵשֶׂר הַלְאָמִי וְחֶסֶן-כְּבוֹדוֹ הוֹסִיף יַפְעָה וְאִמָּץ אֶל הֶרְעִיּוֹן
הָאֱלֹהִי, שֶׁמִּמֶּנּוּ יָצָא אֶז בְּבִהִירוֹתָו הִתְכַּן הַלְאָמִי, וְהִמְחִשְׁבָה
הָאֱלֹהִית הַבְּרוּרָה⁴ בְּצוּרְתָהּ הַיִּשְׂרָאֵלִית הוֹעִילָה לְהַשְׁפִּיעַ חַיִּי
עֲנֵג, חַיִּים שֶׁל כְּבוֹד וְרוּמָמוֹת-רוּחַ לְכָל הַגּוֹי כָּלוּ. וַיִּתְרוֹמֵם
עַל בְּמַתִּי הַשִּׁירָה הַחִיָּה הָאֱלֹהִית וְעַל מְרוֹמֵי פֶּאֶר הַחַיִּים,
הַדֵּר הַגְּדֻלָּה הַלְאָמִית וְזִיו הָאֱהָבָה הַטְּהוֹרָה וְהֶרְעַנְנָה. 'לֹא הָיָה
הָעוֹלָם כָּלוּ כְּדָאֵי כִּיּוֹם שָׁנַתָּן בּוֹ שִׁיר-הַשִּׁירִים לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁכָּל
הַכְּתוּבִים קִדְשׁ וְשִׁיר-הַשִּׁירִים - קִדְשׁ-קִדְשִׁים' (על פי משנה ידים
ג, ה).

אף שסיפור המסגרת הכללי הינו ההדרדרות מימי הכניסה לארץ עד חורבן הבית והיציאה אל הגלות, עדיין, בצד הירידות, ישנן אף עליות - נקודות האור של עידן השופטים והמלכים. בתוכן קיימת אף תקופה, הקצרה מן הבחינה הכמותית אולם רבה מן הבחינה האיכותית, אשר ביטאה את פסגת הגובה של האומה - ימי מלכות שלמה.

אֲמַנֶּם קָמוּ לָהּ, אַחֲרֵי אֲשֶׁר נֶאֱסַפָּה הַהֶאָרָה הָעֲלִיּוֹנָה שֶׁל דוֹר
הַמְּדַבֵּר, דוֹר-הַפְּלָאוֹת, גּוֹאֲלִים וּמוֹשִׁיעִים, אֲשֶׁר עֲזָרוּהָ עוֹד
מְעַט וַיִּסְמְכוּהָ בְּנִפְלְתָהּ. וְלַפְעָמִים הוֹפִיעוּ גְבוּרֵי אֵל, אֲשֶׁר
כִּמְעַט הִקִּימוּ אוֹתָהּ הַקָּמָה אֵיתָנָה, וַיִּקְשְׁרוּהָ עוֹד בְּצִרּוֹר-
חַיִּיהָ, בְּמָרוֹם הָאוֹרָה שֶׁל הֶרְעִיּוֹן הָאֱלֹהִי.

"ויקם דור אחר אחריהם אשר לא ידעו את ד' וגם את המעשה אשר עשה לישראל" (שופטים ב, י), "נֶאֱסַפָּה הַהֶאָרָה הָעֲלִיּוֹנָה שֶׁל דוֹר הַמְּדַבֵּר, דוֹר-הַפְּלָאוֹת" - ההרמוניה בין האידיאות, אשר הייתה מוחשת בימי מעמד הר סיני ובדור המדבר, דעכה בשטף החיים המעשיים. "אֲמַנֶּם קָמוּ לָהּ..."

4 המילה "הברורה" אינה במהדורת מוסד הרב קוק ונוספה במהדורת בית אל על פי הדפסת המאמר הראשונה ב'העברי'.

למהלך האידיאות בישראל

גוֹאֲלִים וּמוֹשִׁיעִים, אֲשֶׁר עֲזְרוּהָ עֶזְרָה מְעֵט וַיִּסְמְכוּהָ בְּנִפְלְתָהּ" – אלה הם השופטים, אשר מתוקף תפקידם המצומצם יכלו לעזור רק "עֶזְרָה מְעֵט". "וְלִפְעָמִים הוֹפִיעוּ גְבוּרֵי אֵל" – אלה הם המלכים השייכים למציאות כוללת יותר, "אֲשֶׁר כְּמֵעַט הִקִּימוּ אוֹתָהּ הִקְמָה אֵיתָנָה, וַיִּקְשְׁרוּהָ עוֹד בְּצִרוֹר-חַיִּיהָ, בְּמָרוֹם הָאוֹרָה שֶׁל הָרַעֲיוֹן הָאֱלֹהִי" – אשר הביאו את האומה כמעט למצבה האידיאלי, והדברים מתייחסים לימי תקופת מלכות דוד ושלמה כדלקמן.

לאחר ימי הנדודים במדבר, ימי הכיבוש והירושה, וימי השופטים – בהם התרגל העם לחיי יישוב על אדמתו אף שהיו חסרים הם משטר מרכזי, נכנס העם לתקופה חדשה בתולדותיו – תקופת המלוכה. רצון העם נתגלה בדרישתו אל שמואל "שימה לנו מלך לשפטנו" (שמואל א ח, ה) "וּשְׁפֹטְנוּ מַלְכָנוּ וַיֵּצֵא לַפְּנִינֵנוּ וְנִלְחַם אֶת מַלְחַמְתֵּינוּ" (שם כ). המלכות הראשונה שימשה כמלכות שעה: עיקר מלכותו של שאול הייתה הגנת האומה על נפשה, ועקב התמוטטות פנימית וחיצונית הודח בית שאול ממלכותו על ישראל. אולם בימי דוד, אבי בית המלכות משבט יהודה, התרוממה מלכות ישראל מן הבחינה הרוחנית ומן הבחינה המדינית, עד שהגיעה אל נקודת השיא – בימי בנו שלמה.

לְעַד לֹא יִשְׁכַּח מִזְכְּרוֹנָהּ אוֹתוֹ תוֹר-הַזֶּהָב שֶׁבְּפָרִיחַת יְמֵי
שְׁלֹמֹה, בְּבִנְיַן הַבַּיִת הָרִאשׁוֹן, בְּהַדָּר תַּפְאֲרַת כְּבוֹדוֹ וְעוֹז-
הַחַיִּים שֶׁהִתְגַּלָּה בוֹ, בְּהַפְעַת עֶשֶׂר הָאֵידָאָה הָאֱלֹהִית
וְהָאֲמִית הַמְשַׁלְּבוֹת זוּ בְּזוֹ בְּהִתְאַמָּה הַרְמוֹנִית, "וְקִיָּמָה סִהְרָא
בְּאֲשֶׁלְמוֹתָא" (זהר יתרו, עמ' פה).

המדרש (שמות רבה טו, כו) מלמדנו, כי "הלבנה – בראשון של ניסן מתחלת להאיר, וכל שהיא הולכת מאירה – עד ט"ו ימים ודיסקוס שלה מתמלא. ומט"ו עד שלושים – אור שלה חסר... כך ישראל, ט"ו דור מן אברהם ועד שלמה, אברהם התחיל להאיר... בא יצחק אף הוא האיר... בא יעקב והוסיף אור... ואחר כך יהודה, פרץ, חצרון, רם, עמינדב, נחשון, שלמון, בועז, עובד, ישי, דוד. כיון שבא שלמה, נתמלא דיסקוס של לבנה שנאמר (דברי הימים א

כט, כג): 'וישב שלמה על כסא ד' למלך'... מה הקב"ה שולט מסוף העולם ועד סופו... כן של שלמה מסוף העולם ועד סופו... הרי נתמלא דיסקוס של לבנה". ימי מלכות שלמה הינם "תור-הזהב" של עם ישראל, "וְקִיְמָא סְהָרָא בְּאַשְׁלֻמוֹתָא" – הלבנה⁵ נמצאת בשלמותה.

"לְעֵד לֹא יִשְׁכַּח מְזֻכְרוֹנָהּ אוֹתוֹ תוֹר-הַזָּהָב שֶׁבְּפִרְיַחַת יְמֵי שְׁלֹמֹה, בְּבִנְיַן הַבַּיִת הָרִאשׁוֹן, בְּהִדְר תְּפִאָרֶת כְּבוֹדוֹ וְעֵז-הַחַיִּים שֶׁהִתְגַּלָּה בוֹ" – פרקי הנביא המתארים את ימי הבית הראשון, אינם מדגישים פרישות סגפנית וחיי רוח מופשטים, כי אם את "תְּפִאָרֶת כְּבוֹדוֹ" – העושר של התגלות השכינה, "מלא כל הארץ כבודו" (ישעיה ו, ג), "וְעֵז-הַחַיִּים" – המופיע במפעל החיים המעשיים.

"ויהי לחם שלמה ליום אחד שלשים כר סלת וששים כר קמח" (מלכים א ה, ב), "ויהי לשלמה שבעים אלף נשא סבל ושמונים אלף חצב בהר" (שם ה, כט), "ויבאו אופירה ויקחו משם זהב ארבע מאות ועשרים ככר ויבאו אל המלך שלמה" (שם ט, כח) – "כסף לא נחשב בימי שלמה למאומה" (שם י, כא). התיאורים הינם תיאורי עוצמות ארציות אדירות: צבא, כלכלה, אומנות ואסתטיקה – פרקים שלמים מוקדשים לפרטי הפרטים של אדריכלות הפאר של בית המלכות ובית המקדש, צבא שלמה, סוחריו ואורותיו. המשפט המאפיין הינו "יהודה וישראל רבים כחול אשר על הים לרב, אכלים ושתים ושמחים" (שם ד, כ). דווקא דור זה הוא אשר "לְעֵד לֹא יִשְׁכַּח מְזֻכְרוֹנָהּ" של האומה, אלו הימים שהאומה שואפת לחדש כמותם את ימיה כקדם, "וערבה לד' מנחת יהודה וירושלם כימי עולם וכשנים קדמונית" (מלאכי ג, ד). 'כימי עולם' – כימי משה, 'וכשנים קדמונית' – כשני שלמה" (ויקרא רבה ז, ד).

כל זאת, מפני "הַבְּעֵת עֵשֶׂר הָאֵידָא הָאֱלֹהִית וְהַלְאָמִית הַמְשֻׁלְבוֹת זוּ בְּזוּ בְּהִתְאָמָה הַרְמוֹנִית" – אין מדובר כאן על הסתאבות חומרית כי אם על הופעת ממד הערכיות בתוך כל אותן מערכות חוליות. האידיאות משולבות

5 'הלבנה' – משמשת כאן, או במובן של כנסת ישראל (על פי מדרש תהלים כב, יב), או במובן של האידיאה הלאומית המופיעה בימי שלמה בשיא עוצמתה החומרית (ראה להלן).

למהלך האידיאות בישראל

זו בזו, הקודש מופיע בחול – והחול מבטא את הקודש.⁶

בתיאור בניית המקדש מחד, ובית המלכות, "בית יער הלבנון" (מלכים א ז, ב), מאידך – מעורבים הפסוקים אלו באלו (מלכים א, פרקים ה-ו). האידיאה האלוהית, היא בית המקדש, והאידיאה הלאומית, היא בית המלכות – מאוחדות הן וכלולות זו בזו. מלכת שבא, המלכות אשר מעבר להררי החושך, הביטוי למלכויות העולם כולו (על פי שם משמאל, יתרו, תר"פ), "שָׁמַעַת אֶת שְׁמֵעַ שְׁלֹמֹה" (מלכים א י, א), מתרשמת מחכמתו, עושרו וכבודו, אולם כאשר רואה את "עלתו אשר יעלה בית ד' " (שם י, ה), את "דרך מבוא שהכין מביתו לבית המקדש" (רש"י שם), מיד אומר הכתוב "ולא היה בה עוד רוח". כאשר רואה מלכת שבא את הגשר המחבר בין בית המקדש לבית המלכות, את הקשר בין הקודש לחול, בין המערכות הממלכתיות למערכות הקודש, מבינה היא את האידיאל הישראלי ומשבחת "אשרי אנשיך, אשרי עבדיך אלה העמדים לפניך תמיד" (שם י, ח).

אָז, בְּאוֹתָהּ הִתְקוּפָהּ, הִקְצָרָה בְּכִמוֹתָהּ וְהֶאֱרַכָּה בְּאִיכוֹתָהּ,

6 ראה אורות, אורות התחיה (טו): "כשכח ישראל גדול, ונשמתו מאירה בקרבו בהופעה, וענפיו המעשיים מתוקנים, בסדור מלא, בקדושה ביחוד ובברכה, במקדש וממשלה, בנבואה וחכמה – אז ההתרחבות לצד החול, לענוגי החושים הרוחניים והגשמיים, להצצה חזירית ופנימית לתוך חייהם של המון עמים ולאומים שונים, למפעליהם וספריותיהם, התגברות עז החיים הטבעיים – כל אלה טובים הם ומסוגלים להרחיב את אור הטוב, והתחום ארוך הוא: י"ב מיל כמחנה ישראל כולו, הכופל באמת את כל העולם באיכותו, 'צב גְּבֻלַת עַמִּים לְמִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל' (דברים לב, ח). משחשך האור, משגלתה שכינה, משנעתקו רגלי האומה מבית חייה, החל הצמצום להיות נתבע. כל עז חילוני עלול להיות לרועץ, כל יופי טבעי וחשקו עלול להאפיל את אור הקדש ותם הטהרה והצניעות, כל מחשבה שלא נתגדלה כולה במחנה ישראל יכולה להרס את סדר האמונה והחיים הישראליים, כל שמינות קטנה מביאה לידי בעיטה. מכאן באו העוצב והסגוף, הקדרות והפחדנות, וביותר ממה שפעלו אלה על החיים הגשמיים פעלו על החיים הרוחניים, על רוחב המחשבה, על תעופת ההרגשה, עד אשר יקיץ הקץ, שקול קורא בכח: 'הרחיבי מקום אהלך, ויריעות משכנותיך יטו, אל תחשכי, האריכי מיתריך ויתדותיך חזקי, כי ימין ושמאל תפּרְצִי וזרעך גוים יירש, וערים נשמות יושיבו' (ישעיה נד, ב-ג). והתחום של אלפים אמה הקצר הולך הוא ומתרחב, כמדת ישועתן של ישראל, שהולכת ואורה קמעא קמעא".

**שָׁאֲפָה הָאֵידָאָה הַלְאָמִית רוּחַ חַיִּים מְלֵאִים, כְּפִי עֲצָם טְבֵעָה
וְסַפּוּקָה הַפְּנִימִי, וְתִינֵק זִיו הַדְרָה מְהַרְעִיּוֹן הָאֱלֹהִי הַטְּהוֹר.
הַעֲשֵׂר הַלְאָמִי וְחֶסֶן-כְּבוֹדוֹ הוֹסִיף יַפְעָה וְאִמָּץ אֶל הַרְעִיּוֹן
הָאֱלֹהִי, שְׂמֵמָנוּ יֵצֵא אֲזַ בְּבִהְרֹתוֹ הַתְּכֵן הַלְאָמִי...**

באותה תקופה "הקצרה בכמותה" – "והימים אשר מלך שלמה בירושלם על כל ישראל ארבעים שנה" (מלכים א יא, מב), אולם "הארקה באיכותה" – כל אלפי שנות ההיסטוריה הישראלית מלווים בביטויי געגועים לאותם הימים, "חדש ימינו כקדם" (איכה ה, כא ובמדרש רבה שם); "שָׁאֲפָה הָאֵידָאָה הַלְאָמִית רוּחַ חַיִּים מְלֵאִים, כְּפִי עֲצָם טְבֵעָה וְסַפּוּקָה הַפְּנִימִי, וְתִינֵק זִיו הַדְרָה מְהַרְעִיּוֹן הָאֱלֹהִי הַטְּהוֹר" – על כל ממלכת שלמה האדירה חופף צילו של בית המקדש הראשון, "בְּנֵה בְּנִיתִי בֵּית זָבַל לְךָ מִכּוֹן לִשְׁבַתְךָ עוֹלָמִים" (מלכים א ח, יג). השכינה השורה בישראל – היא הנותנת את האצילות לממדים הארציים.

חנוכת בית המקדש הראשון, על פי תיאור הגמרא (מועד קטן ט, א), הייתה ביום הכיפורים: "אותה שנה לא עשו ישראל את יום הכיפורים, והיו דואגים ואומרים: שמא נתחייבו שונאיהן של ישראל כליה, יצתה בת קול ואמרה להם: כולכם מזומנין לחיי העולם הבא... דתני תחליפא (מלכים א ח, טו): 'ביום השמיני שלח את העם ויברכו את המלך וילכו לאהליהם שמחים וטובי לב על כל הטובה אשר עשה ד' לדוד עבדו ולישראל עמו'. 'לאהליהם' – שהלכו ומצאו נשיהם בטרה, 'שמחים' – שנהנו מזיו השכינה... 'על כל הטובה' – שיצתה בת קול...". הרי שאין הפרדה בין המציאות החומרית למציאות הרוחנית, שכן הכל קודש. האידיאה הלאומית, מציאות החיים הממשית, יונקת את "זיו הדרה" – אותה האורה הנולדת מחיבור הנשמה והגוף ביחד⁷

7 ראה דעת תבונות (עמ' עה-עו): "יש דבר אחד נמצא מהתחברות הנשמה והגוף – הוא זיו הפנים... ואין הזיו הזה נמצא לא לנשמה בפני עצמה ולא לגוף בפני עצמו, אבל הוא דבר הנולד מחיבור הנשמה והגוף ביחד", וכן ראה בדרך מצוותיך (עמ' נא): "זיו הנפש הוא עניין חיוני מתפשט בגוף, שהוא מקבל חיות זה וחי ממנה. וכך מהותו ועצמותו המחוייב המציאות, שהוא לבדו הוא, ואין זולתו, והוא חיי החיים, כשימשיך ויאיר ממנו, ויגלה הארה בבחינת זיו, עניינה הוא המשכת חיים, בבחינת אין סוף, וזה שאמר 'הודו על ארץ ושמים' (תהלים קמח, יג), ופירושו הוד וזיו".

למהלך האידיאות בישראל

- מן "הרעיון האלהי הטהור".

במצב זה, "העֶשֶׂר הַלְאָמִי וְחֶסֶן-כְּבוֹדוֹ" - העושר החומרי השייך לתוקף התגלות המציאות הלאומית "הוֹסִיף יַפְעָה וְאֶמֶץ" - יופי הופעה וחוזק קיום, "אֶל הַרְעִיּוֹן הָאֱלֹהִי, שְׁמַמְנוּ יֵצֵא אֶז בְּבִהֲרוֹתוֹ הַתֵּכֵן הַלְאָמִי" - כאשר מבטאים חיה הממלכתיים של האומה את שאיפות השגב והרוממות של האידיאה האלוהית, ישנו עניין להרבות את המערכות הציבוריות בעושר ובכבוד המוסיפים עוצמה למערכות הקודש.⁸

**וְהַמְחַשְׁבָּה הָאֱלֹהִית הַבְּרוּרָה בְּצוּרְתָהּ הַיִּשְׂרָאֵלִית הוֹעִילָה
לְהַשְׁפִּיעַ חַיֵּי עֲנָג, חַיִּים שֶׁל כְּבוֹד וְרוֹמְמוֹת-רוּחַ לְכָל הַגּוֹי
כְּלוּ.**

המדרש מתאר כי ריח הקטורת של בית המקדש היה נודף בכל ארץ ישראל, עד שהעזים ביריחו "היו מתעטשות" ממנו (ילקוט שמעוני, קהלת ט) - אף הכוחות העזים, המעשיים והתוססים בפריפריות שבגבולה של ארץ ישראל התבסמו מן הקודש היוצא מבית המקדש. "וְהַמְחַשְׁבָּה הָאֱלֹהִית הַבְּרוּרָה בְּצוּרְתָהּ הַיִּשְׂרָאֵלִית, הוֹעִילָה לְהַשְׁפִּיעַ" על האומה "חַיֵּי עֲנָג" - מדרגת הטוב שאין למעלה ממנו, השופע ויורד אל תוככי המערכות הארציות, "חַיִּים שֶׁל כְּבוֹד" - חיים שמתגלה בהם הערך, המהות "וְרוֹמְמוֹת-רוּחַ" - שאר רוח, התרוממות מעבר לעולם המעשי, "לְכָל הַגּוֹי כְּלוּ" - בימי מלכות שלמה יונקת האומה הישראלית כולה מן הליבה הפנימית של הקודש, "איש תחת

8 ראה אורות, אורות התחיה (כז): "ההתגברות הרוחנית העליונה מחזקת את התכנים המעשיים ומגברת את ההתענינות בעולם ובחיים וכל אשר בס. רק בזמן החרבן, וקרוב לו, שהחיל הישראלי נעתק מאדמתו והוצרך להכיר את תעודתו רק במעמדו הרוחני המופשט, הושרשה ביחידים הדרכה לפרישות מחיי שעה בשביל חיי עולם, וגם על זה יצאה מחאה שמימית. אבל כאשר הגיע התור של בנין האומה בארצה, והצורך המעשי של הסדורים המדיניים והחברתיים נעשה חלק מתכנית פעלי הכלל, הרי הם הם גופי תורה, וכל מה שיתרחבו הגורמים המעשיים ויתבססו יותר יפעל הרוח המלא קדושה וחיי אמת על העולם ועל החיים, ואור ישראל יאיר פני תבל בכליל יפעתו".

גפנו ותחת תאנתו מִדָּן וְעַד בָּאֵר שִׁבְעַ" (מלכים א ה, ה).⁹

הדברים אינם נעצרים בגבול הלאומיות הישראלית לבדה, אלא "ויבאו מכל העמים לשמע את חכמת שלמה, מאת כל מלכי הארץ אשר שמעו את חכמתו" (שם ה, יד). לנגד עינינו נפרסת השפעתה הרוחנית והמדינית של מלכות ישראל באותם זמנים, "וכל הארץ מבקשים את פני שלמה... והמה מבאים איש מנחתו כלי כסף וכלי זהב" (שם י, כד-כה). האומה הישראלית מכלילה, מקדשת ומקדמת את התרבויות כולן.¹⁰

וּיְתָרוֹמָם עַל בְּמַתִּי הַשִּׁירָה הַחֲיָה הָאֱלֹהִית וְעַל מְרוֹמֵי
פְּאֵר הַחַיִּים, הַדֶּר הַגְּדֹלָה הַלְּאִמִּית וְזִיו הָאֶהָבָה הַטְּהוֹרָה
וְהָרַעֲנָנָה. 'לֹא הָיָה הָעוֹלָם כְּלוּ כְּדָאֵי כִּיּוֹם שָׁנַתָּן בּוֹ שִׁיר-
הַשִּׁירִים לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁכָּל הַכְּתוּבִים קָדֵשׁ וְשִׁיר-הַשִּׁירִים -
קָדֵשׁ-קָדָשִׁים' (על פי משנה ידים ג, ה).

9 ראה עין איה שבת (ב, פרק שישי, פסקה מ): "אמר רחבה, אמר רבי יהודה: עצי ירושלים של קנמון היו ובשעה שהיו מסיקין מהן ריחן נודף בכל ארץ ישראל - החיים המעשיים, עם כל רתיחתם והמית גליהם בכל לב ונפש ובכל הקיבוץ החברותי, המה בתכונתם מלאי עז וחום... בנוהג שבעולם, חום החיים כשיתעורר, יתעוררו כל כחות הזוהמא שבהם לעומתם: הרצח, הזימה, השכרון וכל הנבלות המסתעפות מהם, עד אשר הריח הטוב של הנשמה האלהית, המריחה את הבשם הטוב של העידון האלהי, של החכמה והמישרים, של הצדק והאורה העדינה הרוחנית, יחלוף ויעבור, והאור של החיים ימלא צחנה של תאוות גסות והנאות שפלות, באין אור עליון וחיים אמיתיים... זה הוא כלל נוהג בכל מיני קיבוץ שאור החיים הפנימיים האלהיים איננו הוה בהם ליסוד חיים של האומה. לא כן הוא ישראל, אור החיים הפנימיים של ישראל, דוקא מצד קיבוצם, דוקא מצד נקודת הגובה של המרכזיות שבהם, הוא אור אלהים. אור החיים היותר יפים, היותר טהורים, היותר מאירים. שכל מה שישגדל חומם, שכל מה שישתלהבו הרגשותיהם, כן יפיצו ריח טוב ובשמי עדן גן אלהים בארץ ובעולם..."

10 ראה בכתבי רבי צדוק הכהן מלובלין (מחשבות חרוץ, כ): "ועל זה נשא שלמה בת פרעה, שחשב להכניע ולהכניס גם אותן כוחות שמצד הרע אל הקדושה. כי אין לך שום דבר רע שאין בו איזה צד כל שהוא לטוב, וזהו הניצוצות קדושות שבו שכשמעלין אותו היינו להשתמש בו מצד הטוב, הוא נכנס לקדושה ונתבטל הרע מהעולם". וכעין זה מובא בעין איה שבת (ב, פרק חמישי, פסקה עא ואילך) לגבי סוגיית "כל האומר שלמה חטא אינו אלא טועה".

הגוי הישראלי מתרומם "על בַּמַּתִּי הַשִּׁירָה הַחֲזִיהַ הָאֲלֵהִית" – להבעת רוממות הנפש מתוך בהירות שכלית, "וְעַל מְרוֹמֵי פְּאָר הַחַיִּים" – ולחיים השולחים את ענפיהם (פארותיהם) ומתרחבים, אשר הם תוצאת האחדות בין "הַדֶּר" – התוכן הפנימי ההולך ומתגלה עד היופי החיצוני, "הַגְּדֻלָּה הַלְּאֻמִּית" – ההופעה החומרית הרחבה, הפורחת והמשגשגת, "וְזִיו" – הארה מפנימיות החיים המופיעה במערכות העולמיות, "הָאֲהָבָה הַטְּהוֹרָה" – הבאה ממדרגת האהבה בצורתה המתוקנת ללא פניות זרות, "וְהַרְעַנְנָה" – היונקת ממקור הקודש. התרוממות העם נובעת משילוב האהבה האלוהית, מחד, והעוצמה הלאומית, מאידך.

ימי מלכות שלמה הינם ימי "שִׁיר-הַשִּׁירִים", הדרך בה מבטא שלמה את האחדות בין הקדוש ברוך הוא לכנסת ישראל הינה דווקא על ידי משל אהבה בין שני בני זוג הכוללת גם משיכה פיזית. ודאי כי ישנו נמשל לשיר השירים, אולם גם עצם הבחירה בממד הגופני הרגיש ביותר על מנת לבטא את הקדושה העליונה – נותן את המבט הנכון על ימי הבית הראשון. באותם הימים של אחדות האידיאות, אף הרבדים היצריים גילמו את המגמות המוסריות העליונות – "לֹא הָיָה הָעוֹלָם כְּלוֹ כְּדָאֵי כְּיוֹם שְׁנַתָּן בּוֹ שִׁיר-הַשִּׁירִים לְיִשְׂרָאֵל, שְׁכָל הַכְּתוּבִים – קִדְשׁ, וְשִׁיר-הַשִּׁירִים – קִדְשׁ-קִדְשִׁים".¹¹

11 ראה מאמרי ראה (עמ' 520): "ומה שמרנן כבוד תורתו על הלשונות בענייני תאורי זווגים וכיוצא בזה, איני יודע: וכי כעורים הם הלשונות הללו יותר מהמעשים והגמרא יומא (נד, א): 'בשעה שהיו ישראל עולים לרגל, מגללין להם את הפרוכת ומראין להם את הכרובים שהיו מעורין זה בזה, ואומרים להם: ראו חיבתכם לפני המקום כחיבת זכר ונקבה'. ושם דרשו על הפסוק: 'כמעט איש ולוית' במלכים א (ז, לו): 'כאיש המעורה בלויה שלו' ורש"י פירש: 'הנדבק וחובק באשתו בין זרעותיו'. ובודאי כל אלה הם ציורים קדושים וטהורים שעומדים למעלה מכל שמץ של טומאה ותאוה ח"ו, אלא רמזים לקדושת מקור החיים, שהכל כלול באמיתתו יתברך שמו, מראש ועד סוף, והכל הוא במעונו בתכלית הטוהר והזכוך, מה שאין כל רעיון תופס אותו. ולולא תפיסת הקדושה בכל ענין, למעלה מכל דופי, היה קשה לנו גם מליצת הנביא: 'כי יבעל בחור בתולה יבעלך בניך' (ישעיה סב, ה) והיינו חושבים זה ח"ו לאי נקיות בלשון, אבל מצד הקדושה הכל קדוש הוא. ועל זה וכיוצא בזה אמרו אמרינן במשנה (על פי ידיים ג, ה):

‘לא היה כל העולם כולו כדאי, כיום שניתן בו שיר השירים לישראל, שכל הכתובים – קודש, ושיר השירים – קודש קודשים’.”

ראוי לציין כי יש להיזהר **בהשלכה המעשית** של רעיונות אידיאליים אלו לימינו-אנו. אחדות בין הקודש והחול, בתחומי החיים בכלל ובתחום המיני בפרט, שייכת לימים בהם הופיעה האומה בכל מערכותיה: בית מקדש, נבואה ומלכות. המציאות העכשווית איננה מופיעה עדיין את ההארה הנשמית במילואה – וממילא העיסוק הלא זהיר בחול עלול להביא להסתאבות ולטומאה. כיום, ההתמודדות עם המערכות החוליות נעשית על ידי עבודת מוסר מודרגת הכוללת זהירות, זריזות, פרישות וכו’. הדברים יורחבו בפרק ה, בו יוסברו ההבדלים בין הימים אשר לפני חורבן הבית והימים שאחריו, כאן נסתפק בדבריו של הרב צב”י טאו (לאמונת עתנו ה, עמ’ קכד-קכו), על ההתייחסות העקרונית ליישומה המעשי של ‘תורת ארץ ישראל’ בדברי הרב קוק ככלל: “... הרב מברר באריכות רבה ומפנים שונים את ערכו של הגוף, את קדושתו של החול, את חשיבותם של צדדי החיים המעשיים, החומריים, של האומה בארצה וכיוצא בזה. כשחסירה הכשרה הנכונה, עלולים הדברים להיתפס בצורה מוטעית, בדילוג על המהלך השלם של ‘מסילת הישרים’, ובקפיצה לסופו... תחת הבנת הנקודה האיכותית אותה מחדש הרב במשנתו, מתוך צפייתו העמוקה אל דברת קץ המגולה ואור הישועה הזרוחה, עלולים לטעות ולדמות כאילו מסכימים הדברים לכל השטחיות הגסה של החיים החומריים, החיצוניים, השפלים בניוולם והמנותקים מכל קדושה וטהרה. **המבט השטחי מקטין את הכל, משפיל ומשחית, ומצייר לעצמו שיש כאן שבח לחול כפי שהוא... אולם, באמת לא כן הוא.** הרב בא לחשוף את מגמתה הרוחנית העליונה של קדושת התורה, הכוללת את כל המעלות ומגעת עדי תחתיות ארץ, עד הגוף וגבורתו, החיים בפיתוחם, עם יופיים ושמחתם... אין בהתייחסות שלימה זו, ולו משהו, משפלות החיים וגסותם... **כשהרב מחייב את החיים לגילוייהם השונים, הוא מגלה לנו את ערכם הגנוז, אשר ילך ויופיע במדרגות הגאולה המתקדמות.** אין ספק שהכל יהיה שלם וקדוש, אין ספק שהגוף הישראלי, החיים הישראליים בארץ-ישראל, וכל השייך להם, יתעלו ויגיעו למדרגות עליונות של שלמות. אך כעת, כפי ההתראות החיצונית של הגוף, ודאי אין הכל כבר שלם וקדוש... אין להשוות בין שאיפות מרוממות אלו לבין כל דעה ורעיון חילוני, יבש ודל, לא קרב זה אל זה. לכן חייבים לגשת אל דברי הרב מתוך הכשרה נכונה, מתוך ציפיית הייעוד הישראלי האידיאלי והתקיימות חזון הנביאים. **וחייבים לשים בקרבנו את הקו המפריד בין ההבנה הרוחנית לבין ההדרכה המעשית.** ברוח, בהכרה, ובשאיפה, משתדלים אנו להתרומם יותר ויותר, לעמקי המעמקים של האידיאל העליון הכולל כל, המקיף והחודר לכל הופעות החיים לרוממם ולהאירם, אולם בפן המעשי חובה עלינו להדגיש שוב ושוב את יתרון הקודש על החול, כדי שלא ניפול, חלילה, בתפיסה מעוותת המעריכה את החול המנותק והמפורד.”